

GEPARTICIPATIVNÍ PROSTOROVÉ NÁSTROJE V ROZHODOVACÍCH PROCESECH MÍSTNÍCH SAMOSPRÁV

Jiří PÁNEK¹, Vít PÁSZTO², Jaroslav BURIAN²

¹ Katedra rozvojových a environmentálních studií, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, 17. listopadu 12, 771 46 Olomouc, Česká republika
jiri.panek@upol.cz

² Katedra geoinformatiky, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, 17. listopadu 50, 771 46 Olomouc, Česká republika
vit.paszto@gmail.com, jaroslav.burian@upol.cz

Abstrakt

Zapojení občanů do rozhodovacího procesu skrze geoparticipativní prostorové nástroje patří mezi nové výzkumné proudy zahraniční socioekonomické geografie, behaviorální geografie, geoinformatiky, environmentální psychologie, politologie a mnoha dalších oborů. Hlavním cílem tohoto příspěvku je představit stejnojmenný projekt financovaný Grantovou agenturou ČR, který si klade za cíl provést komplexní analýzu situace využívání geoprostorových nástrojů v oblasti participace na rozhodovacím procesu v prostředí České republiky a navrhnout postupy pro efektivní implementaci těchto nástrojů. Projekt svým cílem chce přispět k přiblížení se optimálnímu stavu ze strany občanů i administrativy tím, že jim navrhne vhodné geoprostorové nástroje, které budou moci být využity právě při participativním plánování například veřejných prostranství či projednávání změn územních plánů. Cílem příspěvku je představit výzkumné hypotézy a navázat možná partnerství v oblasti výzkumu geoparticipativních metod.

Abstract

The active involvement of the citizens into the decision making process via geoparticipatory spatial tool is becoming popular research field among human geographers, behavioural geographers, GIScientists, environmental psychologist, policy scientists and many others. The main aim of paper is to present the project funded by the Czech Science Foundation (GAČR), that is aimed to analyse the state-of-the-art of using geoparticipatory tools for citizens' participation in community decision making process and to suggest effective implementation of the geoparticipatory tools available. The project aims at creating positive environment for both citizens as well as administration in order to deploy geoparticipatory tools for local administration. The aim of the paper is to present the research goals as well as to establish the partnerships with possible partners in the area of geoparticipatory research.

Klíčová slova: geoparticipace; participativní plánování; crowdsourcing; regionální rozvoj

Keywords: geoparticipation; participatory planning; crowdsourcing; regional development

ÚVOD

S nástupem digitálních technologií se stále častěji objevují různé varianty a definice digitální participace, či e-participace. E-participace je dle oddělení ekonomických a sociálních záležitostí OSN (United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA) 2013) definována jako proces zapojení občanů do vládnutí a rozhodování skrze nástroje informačních technologií, tak, aby tyto procesy byly participativní, inkluzivní a role občanů alespoň poradní. E-participace může být, mimo jiné, na národní úrovni měřena pomocí E-Participation Index (EPI), který se skládá ze tří komponent:

- E-informace – dostupnost online informací
- E-konzultace – možnost občanů konzultovat online
- E-rozhodování – přímé zapojení občanů do rozhodovacího procesu online.

K aktualizaci indexu dochází každé dva roky a v poslední zprávě OSN (2018) se Česká republika umístila na velmi nelichotivém 92. místě ze 193 hodnocených zemí. Je tedy v tomto hodnocení na stejné příčce jako

Bahamy, Guatemala, Indonésie či Tanzanie, a daleko za sousedními zeměmi – Německo (23. místo), Rakousko (45. místo), Slovensko (50. místo). Na první příčce se umístily tři země a to Dánsko, Finsko a Jižní Korea, přičemž právě ve Finsku má participativní mapování velmi dlouhou tradici. Z Finska mimo jiné pochází také koncept softGIS (Kahila and Kytä 2009; Rantanen and Kahila 2009), který na rozdíl od klasických geografických informačních systémů (GIS) pracuje i s názory a pocity občanů, které skrze metody digitálního, často webového, sběru dat začleňuje do svých výpočtů (Kahila-Tani et al. 2015).

Metody participativního mapování či nástrojů geoparticipace si v posledním desetiletí získávají na oblibě nejen u občanů, ale také u zástupců samospráv. Česká republika tak následuje zahraniční trend, kdy samosprávy běžně komunikují s občany skrze digitální technologie (Pánek 2016; Kahila-Tani et al. 2015). GeoParticipace je definována jako „využití prostorových nástrojů v zapojení občanů do rozhodovacího procesu, který se jich týká. Nejčastěji se jedná o rozhodování o prostoru, který je veřejný, ale může se také jednat o sdílení informací či pocitů o okolí, ve kterém žijí.“ (Pánek et al. 2014, s. 62), navazuje na dříve definované termíny jako digitální participace či e-participace. Zhang (2019) rozděluje geoparticipaci dále na tři podkategorie:

- konzultativní geoparticipace (projekty spadající pod PPGIS, PGIS, pocitové mapy či geodotazníky)
- mezioborová geoparticipace (např.: OpenStreetMap či participativní open-data)
- pasivní geoparticipace (např.: Social sensing či pasivní VGI)

Přestože zatím neexistuje všeobecně uznávaná definice geoparticipace, autoři tohoto příspěvku chápou geoparticipaci jako zastřešující pojem pro technologie i přístupy, které umožňují zapojení občanů do rozhodovacího procesu skrze mapové aplikace (analogové i digitální). Toto rozhodování často probíhá ohledně aktivit ve veřejném prostoru.

Co se děje v ČR

Kombinace moderních technologií, a to především Webu 2.0, rychlého a mobilního Internetu s tlakem na větší občanskou participaci umožnila vzniku celé řadě aplikací, jako jsou PocityMapy.cz, ZmapujTo¹, Lepší místo², Čistý-Komín, Vymoly.cz či OdkazPreStarostu.sk, a to jak v České republice, ale i v zahraničí. Tyto, často mobilní, aplikace umožňují sběr prostorových informací ať už subjektivních či objektivních. Právě kombinace map a dotazníkového šetření spadá do konceptu GeoParticipace definovaného na začátku.

Výše zmíněné aplikace mohou sloužit jak k jednorázovým sběrům dat, například při plánování revitalizace sídliště (Pánek and Pászto 2017), či tvorbě dopravní strategie, ale mohou být také použity pro dlouhodobější komunikaci mezi radnicí a občany – např. Mobilní rozhlas v Česku či OdkazPreStarostu na Slovensku.

VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Představovaný projekt je postaven na třech klíčových výzkumných cílech:

1. Popis a analýza současného stavu používání participativních mapových aplikací, včetně mobilních a webových nasazení v oblasti územního plánování a participativního rozhodování.
2. Identifikovat klíčové prvky, aspekty a funkcionalitu úspěšných geoparticipativních projektů
3. Vytvořit manuál geoparticipace, který bude sloužit mimo jiné i jako zdroj dobré praxe v oblasti participativního plánování a rozhodování.

¹ Nyní již integrováno do aplikace Mobilní rozhlas

² Nyní již integrováno do aplikace Mobilní rozhlas

ZÁVĚR

Pro potvrzení těchto výzkumných cílů bude realizován podrobný výzkum současného stavu participace ve všech obcích České republiky. Následně budou provedeny geostatistické a prostorové analýzy sesbíraných indikátorů o využívání participativních metod v prostorovém rozhodování. Cílem tohoto příspěvku je a) představit probíhající výzkum v oblasti geoparticipace na Univerzitě Palackého v Olomouci; b) navázat partnerství v oblasti výzkumu geoparticipace.

LITERATURA

- Kahila-Tani, Maarit, Anna Broberg, Marketta Kytä, and Taylor Tyger. 2015. "Let the Citizens Map—Public Participation GIS as a Planning Support System in the Helsinki Master Plan Process." *Planning Practice & Research*, December, 1–20. <https://doi.org/10.1080/02697459.2015.1104203>.
- Kahila, Maarit, and Marketta Kytä. 2009. "SoftGIS as a Bridge-Builder in Collaborative Urban Planning." In *Planning Support Systems Best Practice and New Methods*, edited by Stan Geertman and John Stillwell, 95:389–411. The GeoJournal Library. Dordrecht: Springer Netherlands. <https://doi.org/10.1007/978-1-4020-8952-7>.
- Pánek, Jiří. 2016. "From Mental Maps to GeoParticipation." *The Cartographic Journal* 53 (4): 300–307. <https://doi.org/10.1080/00087041.2016.1243862>.
- Pánek, Jiří, Milan Hrubeš, Miroslav Kubásek, Jaroslav Valůch, and Vendula Zahumenská. 2014. *GeoParticipace - Jak Používat Prostorové Nástroje v Rozhodování o Lokality ve Kterých Žijeme?* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Pánek, Jiří, and Vít Pászto. 2017. "Emotional Mapping in Local Neighbourhood Planning: Case Study of Příbram, Czech Republic." *International Journal of E-Planning Research* 6 (1): 1–22. <https://doi.org/10.4018/IJEPR.2017010101>.
- Rantanen, H., and M. Kahila. 2009. "The SoftGIS Approach to Local Knowledge." *Journal of Environmental Management* 90 (6): 1981–90. <https://doi.org/10.1016/J.JENVMAN.2007.08.025>.
- United Nations. 2018. "United Nations E-Government Survey 2018." New York. https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2018-Survey/E-Government Survey 2018_FINAL for web.pdf.
- United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA). 2013. "Developing Capacity for E-Participation: Engaging Citizens in Development Policy and Decision-Making Processes through Information Communication Technologies (ICTs)." Geneva, Switzerland. <http://www.slideshare.net/undesa/realizing-the-future-we-want-for-all>.
- Zhang, Shanqi. 2019. "Public Participation in the Geoweb Era: Defining a Typology for Geo-Participation in Local Governments." *Cities* 85 (February): 38–50. <https://doi.org/10.1016/J.CITIES.2018.12.004>.